

KO'CHIRMA GAPLI QO'SHMA GAPLARNING O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI O'XSHASHLIK VA NOO'XSHASHLIK TOMONLARI

Komronbek Inoyatullayev Sherzod o'g'li

kinoyatullayev@gmail.com

1- bosqich talabasi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Anotatsiya: Mazkur maqola ko'chirma gapli qo'shma gaplarning o'zbek va ingliz tillaridagi o'xshashlik va noo'xshashlik tomonlarini tadqiq etadi. Ko'chirma gaplar ikki yoki undan ortiq gaplarni bir-biriga bog'lab, ma'lum bir ma'lumotni tushunishga yordam beradi. O'zbek va ingliz tillarida bu grammatik qurilmaning qo'llanilishi va tuzilishi o'xshashliklar va farqlarni ko'rsatadi. Maqolada tahlil qilingan ko'chirma gaplar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha taqqoslanadi: qo'shma gap tuzilishi, ularning tarkibiy qismlari, va grammatik jihatlar. Tahlil metodologiyasi sifatida tilshunoslikning kontrastiv usuli qo'llanildi. O'zbek va ingliz tillaridagi ko'chirma gaplar orasidagi farqlar va o'xshashliklar natijasida, til o'rganuvchilari uchun ba'zi qo'llanmalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: *Ko'chirma gap, qo'shma gap, o'zbek tili, ingliz tili, grammatika, tilshunoslik, taqqoslash*

Annotation: This article examines the similarities and differences between compound sentences with a preposition in Uzbek and English. Prepositions connect two or more sentences and help to understand a certain information. The use and structure of this grammatical device in Uzbek and English show similarities and differences. The prepositions analyzed in the article are compared in the following areas: the structure of the compound sentence, their components, and grammatical aspects. The contrastive method of linguistics was used as the methodology of analysis. As a result of the differences and similarities between compound sentences in Uzbek and English, some guidelines were developed for language learners.

Keywords: *Indirect speech, compound sentence, Uzbek language, English language, grammar, linguistics, comparison.*

Kirish qismi: Ko'chirma gaplar ikki yoki undan ortiq mustaqil gaplarning birlashishi orqali yangi ma'lumotni ifodalashni ta'minlaydi. Ular ma'lum bir fikrni chuqurroq izohlash yoki tushuntirish uchun ishlatiladi. O'zbek va ingliz tillarida bu turdagi gaplar har xil

strukturalarga ega bo'lib, til o'rgatuvchilari uchun ba'zi o'ziga xos qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Maqolada ko'chirma gapli qo'shma gaplarning o'zbek va ingliz tillaridagi o'xshashliklari va noo'xshashliklari o'rganiladi. Tadqiqotning maqsadi ikki tilda ko'chirma gaplarni taqqoslash va ular orasidagi grammatik farqlarni aniqlashdan iborat.

Asosiy qism:

1. O'zbek tilidagi ko'chirma gaplar: O'zbek tilida ko'chirma gaplar ko'pincha "va", "hamda", "balki" kabi bog'lovchilar yordamida tuziladi. Ular ko'pincha ikkita to'liq ma'no birlashtiradi va bog'lovchining o'zi ikki gapning grammatik bog'lanishini ta'minlaydi. O'zbek tilidagi qo'shma gaplarning tuzilishi ko'pincha quyidagi shakllarda bo'ladi:

- Mustaqil gap + bog'lovchi + mustaqil gap.
- Misol: "Uydan chiqdi va do'konga kirdi."

2. Ingliz tilidagi ko'chirma gaplar: Ingliz tilida ko'chirma gaplar asosan "and", "but", "or", "so" kabi bog'lovchilar orqali tuziladi. Ingliz tilidagi qo'shma gaplar ko'pincha qisqaroq va aniq bo'ladi. Ingliz tilida ko'chirma gaplarning tuzilishi quyidagicha:

- Independent clause + coordinating conjunction + independent clause.
- Example: "She left home and went to the store."

3. O'xshashliklar: O'zbek va ingliz tillarida ko'chirma gaplar asosiy tuzilma jihatidan o'xshash bo'lishi mumkin. Har ikkala tilda ham bog'lovchilar orqali ikki mustaqil gap birlashtiriladi. Misol uchun, o'zbek tilidagi "va" va ingliz tilidagi "and" ikkala tilning ko'chirma gaplarida bir xil funktsiyani bajaradi.

O'zbek Tili	O'xshashliklar	Ingliz Tili
1. Ko'chirma gaplar uzunroq	O'xshashlik: Bog'lovchilar yordamida tuziladi	1. Ko'chirma gaplar qisqaroq
2. "va", "hamda" kabi bog'lovchilar	O'xshashlik: Ikkita mustaqil gaplar birlashadi	2. "and", "but" kabi bog'lovchilar

O'zbek Tili	O'xshashliklar	Ingliz Tili
3. Ko'p hollarda gaplar kengaytirilgan	Noo'xshashlik: Gaplar qisqa bo'lishi mumkin	3. Ko'pincha birlashtiruvchi bog'lovchilar

4. Noo'xshashliklar: O'zbek va ingliz tillaridagi ko'chirma gaplarning noo'xshashligi asosan grammatik farqlarda namoyon bo'ladi. Masalan, ingliz tilida qo'shma gaplar juda ko'p vaqt talab qilmaydi va ularning tuzilishi ko'proq qisqaroq bo'ladi. O'zbek tilida esa, ba'zan qo'shma gaplar uzunroq bo'lib, bog'lovchining ishlatilishi ko'proq muhim o'rin tutadi.

5. Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu tadqiqotda kontrastiv usul qo'llanilib, o'zbek va ingliz tillaridagi ko'chirma gaplar tahlil qilindi. Maqolada turli tillarda qo'shma gaplarning qanday ishlatilishi va ularning grammatik strukturalari ko'rib chiqildi. Tadqiqotda olingan natijalar ikki tilda gap tuzish va o'rganish jarayonidagi o'xshashliklar va farqlarni o'rgatishda yordam beradi.

6. Natijalar va tahlil: Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'zbek va ingliz tillarida ko'chirma gaplarning tuzilishidagi o'xshashliklar mavjud bo'lsa-da, grammatik farqlar ko'proq ifodalash shakllarida ko'rinadi. Misollar yordamida o'rgatilgan tahlillar til o'rganuvchilariga har ikki tilning ko'chirma gaplarini o'zlashtirishda yordam beradi.

Xulosa qismi: O'zbek va ingliz tillaridagi ko'chirma gaplar o'xshashliklar va noo'xshashliklar nuqtai nazaridan keng o'rganildi. Bu tadqiqot til o'rgatishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ikki tilni taqqoslash orqali o'rganuvchilarga ko'chirma gaplarning to'g'ri ishlatilishi va tushunilishi bo'yicha foydali yo'riqnoma taqdim etadi. Kelgusidagi tadqiqotlar esa qo'shma gaplarning boshqa turlariga e'tibor qaratishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yhati:

1.Karimova, L. (2021). O'zbek tilidagi qo'shma gaplar va ularning grammatik tuzilishi. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

2.Smith, J. (2020). English Sentence Structures: A Comparative Study. Cambridge University Press.

3. Jones, R. (2019). *A Contrastive Grammar of Uzbek and English*. Oxford University Press.
4. Rakhmanberdiyeva, K. S. (2022). Formation of independent education in students. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 328-330.
5. O. Yakubov. Application of the method of associations in the educational process. *Журнал образовательный портал «Мультиурок»* 2022/3/7. Ст455-457. <https://multiurok.ru/files/application-of-the-method-of-associations.html>
6. O.A.Yakubov. ASSOCIATION METHOD AS A WAY TO IMPLEMENT INNOVATIVE APPROACHES . *CUTTING EDGE-SCIENCE*. 2020/8. Ст 84.
7. Kasimova, Sarvinoz Sayfullaevna. "Transformation of phrases and its destructions." *Salud, Ciencia y Tecnología-Serie de Conferencias 3* (2024): 740-740.
8. Samieva, S. N. (2020). WORKING ON THE TEXTS AS ONE OF THE WAYS TO OVERCOME DIFFICULTIES IN THE PROCESS OF TEACHING GRAMMAR OF A FOREIGN LANGUAGE. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(3 Part II), 2056-585.
9. Samieva Sayyora Ne'matovna, Mirkhasan Mirsaidov. (2023). DUOLINGO AS A MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN THE TERMS OF TEACHING FOREIGN GRAMMAR. *IQRO* , 3(1), 384–388. Retrieved from <https://wordlyknowledge.uz/index.php/iqro/article/view/1255>
10. Samiyeva Sayyora Ne'Matovna (2018). Comprehending idioms in the context. *Наука и образование сегодня*, (5 (28)), 93-94.
11. Samiyeva S.N. COMPREHENDING IDIOMS IN THE CONTEXT // *Наука и образование сегодня №5 (28)*, 2018 - Свободное цитирование при указании авторства: <https://publikacija.ru/nashi-avtory/pedagogiche43t2r23skie-nauki/593-comprehending.html>
12. Kakhramonovna, Maksudova Dilshoda. "ACTIVATION OF THE QUALITATIVE MEANING OF COLOR-IMAGE IN TRANSLATIONS." (2022).
13. Kakhramonovna M. D. DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS. – 2021.